

ZÁRSZÓ

A szenttamási magyarság 1995 őszén emlékezett meg első ízben nyilvánosan arról a gyászos eseményről, amely jó fél évszázaddal korábban a Délvidék, s ezen belül Szenttamás magyarságát is sújtotta.

A hivatalos jugoszláv, illetve a szerb és a külföldi történetírás mind a mai napig adós még a történetek mértéktartó és tudományos feltárásával és értékelésével. Minden további hallgatás azonban cinkosságot jelent a vétkesekkel, és jóvátehetetlen bűntény az igazság ellen. A fél évszázad előtti események feltárásának és az ártatlan áldozatok névsora összeállításának minden további halogatása a súlyos bűntény végzetes elfeledéséhez vezetne, aminek alapján a gyilkosok meg nem történtté nyilváníthatnák a vérontást.

A fél évszázad után Délvidék-szerte elindult megemlékező gyászünnepek megtartásában a szenttamásiak az elsők között voltak. A megemlékezések alkalmat adnak arra, hogy az itt végveszélybe sodort magyarság pótolja az eltelt évtizedek mulasztásainak egy részét. Ezt úgy kell megtennünk, hogy a történetekről megfelelő módon emlékezünk meg. Megemlékezéseinkkel gazdagabbak is leszünk. Apró lépésekkel, saját erőnkől fellebbentjük a fátylat a hétepcés titokként kezelt történetekről, s birtokba vesszük elorozott történelmünket. Jogunk van hozzá. Születésünkkel megszerzett emberi jogunk éppen úgy, mint a szabadságunkhoz és az életünkhöz való joghoz. S még egyszer nem engedhetjük meg, hogy akár egy zsebkendőnyit is elvegyenek belőle.

Meggyőződésünk, ezzel és így mutatunk példát meg- és itt maradt nemzettársainknak, hogy van erőnk szembenézni múltunkkal. De azoknak is szól a példa, akik éppen a véres események következtében rebbentek szét a nagyvilágba, hátrahagyták ebek prédájára szülőföldjükön őseik évezredes alkotását, magukkal vitték azt a magyarságunkat sértő emléket, hogy ártatlanul elveszejtett véreiket nem nevezhették ártatlanoknak, és belevesztek abba a léleknyomorító kényszertudatba, hogy mártírjaink hóhérait felszabadítókként kell magasztalnunk.

A magunk erejéből eddig elértük az utóbbi néhány évben azt, hogy a negyvennégy végén és negyvenöt elején rajtunk esett népiirtásról publikációk jelenhettek meg nálunk, az anyaországban és külföldön is. S a hatalmi tényezők eltűrték, zúgolódások és méltatlan kérdések közepette eltűrik ma is, hogy az események évfordulóin szerény megemlékezéseket tartsunk azokban a helységekből, amelyekben a megmaradt magyarságnak volt és még ma is van annyi ereje és bátorsága, hogy a több évtizedes szigorú tiltás után ezt megtegye.

Erőnkhez és lehetőségeinkhez mérve az anyaországi, a Kárpát-medencében, a Nyugat- és szerte a nagyvilágban élő testvéreinket, de részben a nagy nemzeteket is sikerült tájékoztatnunk fél évszázad előtti sérelmeinkről. A délvidéki magyarságnak – s ezen belül a szenttamásiaknak – még nagyon sok tennivalója van, hogy magát befelé és kifelé egyaránt megmutassa, és szabadnak mondhassa. Szabadságának belülről kell kifelé épülnie úgy, hogy lerombolja lelki korlátait, és felmutatja igazságtalanul elszenvedett sérelmeit. Emlékművek állításával, s ezeken ártatlan mártírjai nevének feltárásával, márványba rovásával, könyvekbe foglalásával haladéktalanul meg kell ezt tennie, nehogy elveszítse múltját, történelmét, mert

a meg nem írt, hagyományainkban nem őrzött történelem nem létezik. S amely népnek nincs történelme, nincs múltja, annak kilátástalan és ködbe vész a jövője.

Ha vezérgondolatunknak sikerült eleget tennünk – bepótolnunk múlt- és önismeretünk tartalmának hiányzó és elködösített részét –, máris elmondhatjuk, érdemes volt a többéves, évtizedes fáradozás. Érdemes volt, mert szükségszerű hiányosságai ellenére szilárd alapkőnek, megbízható forrásnak tekinthető a még tömegesen fellelhető, ez ideig föl nem tárt tények, adatok és események további kutatásához éppen úgy, mint múltunk, létfenntartási és megmaradási küzdelmeink tudatosítása és utódainkra hagyományozása tekintetében.

Munka közben, hallgatva a tanúk emlékeinek felidézését, Petőfi Sándor *Élet vagy halál!* című versének sorai jutnak eszünkbe:

*Egy bősü üvöltés, egy vad zivatar!
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.*



Than Mór *Szent Tamás* című festménye,
a szenttamási magyar templom
mellékoltárképe (Balassa Tibor felvétele
a szerző gyűjteményéből)



Than Mór *Feltámadás* című festménye,
a szenttamási magyar templom
mellékoltárképe (Balassa Tibor felvétele
a szerző gyűjteményéből)